

KÜRESEL KÜLTÜREL İLİŞKİLERİN GELECEĞİ: BULUT KÜLTÜRÜ ¹

Ece İNAN*

Emel TANYERİ**

Kürşad GÖLGELİ **

Özet

Teknolojik gelişimle gelen değişimin kültürel, ekonomik ve sosyal yaşam üzerinde yarattığı etki bulut kültürü kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu etki kültürel yapının yeniden inşasına, enformasyon akışının yeniden yapılanmasına, bilimsel araştırmaların işbirliği ekseninde profesyonelleşmesine, kamu diplomasisinin çoklu etkileşim ve erişimle teknoloji desteğiyle şekillenmesine, “katılımcı anlayışın” yaygınlaşarak otoriter gücü sınırlamasına ve kontrol artışına zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, çalışmada bulut kültürü kavramı çerçevesinde bireysel ve toplumsal yaşamda ve dolayısıyla 21.yy’da küreselleşen dünyada yaşanan değişimin gözler önüne serilmesi amaçlanmaktadır. Leadbeater’ın iletişim literatürüne kazandırdığı “bulut kültürü” kavramı ekseninde ve alana ilişkin literatür taramasıyla kavramın yorumlanması çalışmanın yöntemini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, Küresel İlişkiler, Bulut Kültürü

The Future Of Global Cultural Relations: Cloud Culture

Abstract

Impression of the change which comes with technological development introduces the concept of “cloud culture” to cultural, economical and social life. The impression brings about reconstruction of cultural structure, restructuring of information flow, professionalize of scientific research with cooperation, taking a new meaning of public diplomacy with sustaining of multiple interaction, fast access and technology, diffusion of participant understanding to restriction authoritarian power and increase of getting under control. In this study, it is aimed to underline the significance of cloud culture bringing into change of individual and social life in the new era of 21th century. Methodology of this study contains literature reviewing and interpreting within the terms of “cloud culture” which is coined in the communication literature by Leadbeater. This study has basic importance because of impression of technology which is dynamo of 21th century within the discussing of new concept and introducing of communication literature.

Keywords: Technology, Global Relations, Cloud Culture

¹ “Bulut Kültürü” tanımlaması gazeteci, yazar ve iletişim danışmanı Charles Leadbetter tarafından 2010 yılı başında ortaya konulan bir kavramdır. Bu makale çalışması bu kavramın içeriğine dayanarak hazırlanmıştır.

*Doç.Dr. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

**Arş.Gör. Erciyes Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Giriş

Yazar, gazeteci ve Tony Blair'in eski danışmanlarından Charles Leadbetter'in iletişim kültürü literatürüne kazandırdığı kavramlardan olan ve bir metafor ile günümüzün Internet ortamını üzerimizi saran bir mantar bulutu olarak tanımlayan "Bulut Kültürü" konsepti, McLuhan'ın klasik medya etkisi dörtlemesine (enhances-reverses-retrieves-obsolences) aslında farklı bir bakış açısı geliştirmesi bakımından önem teşkil etmektedir. Bulut Kültürü konsepti bir yandan söz konusu bulut ortamının insan yaratıcılığına ve sosyal ağlarla şekillenen iletişim ortamına geniş bir özgürlük alanı tanıdığını vurgulamakla beraber, öte yandan, bu tür bir ortamının, iletişim işbirliğimizin nasıl tam olarak açık ve özgür olmasını sağlayabileceği yönünde de bir takım haklı sorgulamalarda bulunmaktadır.

Tüm dünyayı saran küresel politikalar ve teknolojik değişimle yaygınlaşan bulut kültürü kavramı ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamda farklı boyutlarda kendini hissettirmektedir. Bu çalışmada açık iletişim, daha geniş erişim, diyalog ve katılımcılık kavramları ekseninde sanatsal yapıtlardan bilimsel çalışmalara, kamu diplomasisinden hükümetlerin güç kullanımalarına kadar pek çok alanda yaşanan değişimin olumlu ve olumsuz yönleriyle sunulması amaçlanmaktadır. Çalışmanın çıkış noktasını oluşturan "bulut kültürü" kavramı pek çok platformda "dijital çağ" olarak tanımlanan 21.yy'ın teknolojik gelişmelerle olan bağlantısını göstermektedir. Nitekim bu değişimin anahtarı şüphesiz ki teknolojidir. Teknoloji ise bulut kültürünü yaratmaktadır. Bu bağlamda bu kavram geleceğe ilişkin yargıların oluşumunda ve buna bağlı olarak atılacak adımlarda bir yol haritası olma adına önem teşkil etmektedir.

Teknolojinin insan hayatına sunduğu yenilikler kısa vadede bireylerin yaşamlarını değiştirmekte uzun vadeli olarak da kültürel ilişkiler üzerinde farklılaşmalara neden olmakta ve küreselleşmenin de etkisiyle uluslar arası karşılıklı bağımlılığı arttırmaktadır. İnsan yaşamına yön veren aktiviteler teknolojinin ekseninde oluşmaktadır ve alışkanlıklardan yaşam tarzla-

rına yeniden yapılanan süreçte teknoloji ve inovasyonları temel belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yeniden yapılandırma sürecinde ekonomik ve teknolojik gelişmelerle kültürel formlar arasındaki bağ, karşılıklı bağımlılığı beraberinde getirmektedir. Öyle ki kültürün toplumsal ve ekonomik süreçlerde merkezi bir önemi bulunmaktadır (Wolff, 1998, 208). Daha özel olarak bakıldığında ise iletişim sistemleri adına da değişimlere rastlamak mümkündür. Nitekim yeni iletişim teknolojileri ve her geçen gün sunduğu yenilikler, iletişim sistemlerine propaganda ve spin yöntemleri yerine iki yönlü iletişimin kapılarını açmaktadır (Hiebert, 2005, 1-9). Temelinde farklılaşma ve değişimin olduğu süreç "bulut kültürü" olarak tanımlanan kültürel ilişkiler ve etkileşimin gelecekteki formu adına önemli bir tanımlama olmaktadır. Bu noktada bulut kültürünü oluşturan teknolojik gelişmelerden şu şekilde bahsetmek mümkündür.

1. Yeni İletişim Teknolojileri ile Gelen Değişim

Yeni iletişim teknolojileri bireysel ve toplumsal yaşamda birtakım değişimler yaratmaktadır. Özellikle son 10 yılda cep telefonları, wi-fi, geniş bant internet ve dijital TV'ler oldukça yaygınlaşmıştır. Koreli bir gencin odasında elektrogitarla Pachabel'in Canon in D'sini çalarken kaydettiği video YouTube'da 65 milyondan fazla hit alınca; gençler kendi müziklerini oluşturmaya başlamışlardır (Leadbeater, 2010,19). Ayrıca Google'da da daha fazla sayıda insana, daha farklı biçimlerde daha çok kültür ve fikri ulaşılabilir hale getirebilecek potansiyel mevcuttur. Dijital olarak ulaşılabilir bir kültür bolluğundan söz edilmektedir. Hiç olmadığı kadar çok kişi daha çok farklı kültürlerle ulaşarak, fikir ve tecrübe paylaşımı yapabilmektedir (Leadbeater, 2010, 13-14).

Bir başka yönüyle Wikipedia'ya bakıldığında ise 75000 civarındaki gönüllü editörüyle 13 milyondan fazla konu başlığına yer verildiği görülmektedir. Dünyanın en hızlı gelişen sanal dünyası Habbo ise %90'ı 13-18 yaşlarında olan 135 milyondan fazla üyeye sahiptir. 3.2 milyon üyeli kampanya sitesi Avaaz bugüne kadar 4

milyon €’dan fazla bağış toplamıştır ve 11 milyondan fazla kampanya gerçekleştirmiştir. Dünyanın ikinci en büyük telefon operatörü konumundaki Skype’nin 405 milyon kullanıcısı vardır ve 380 milyon kullanıcısıyla Vodafone’un önünde, 450 milyon kullanıcıyla China Mobile’in hemen arkasından yer almaktadır. Skype’in bu duruma gelmesi sadece 5.5 yılını almıştır. YouTube ise 363 milyon kullanıcıya 4 yılda ulaşmıştır. Facebook da neredeyse 236 milyon kullanıcıyı yaklaşık 5 yılda elde etmiştir. Eğer ABC, NBC ve CBS gibi kanallar 1948 yılından bu yana durmadan yayın yapmış olsalardı, yine de YouTube’a sadece 2 ayda yüklenen video kadar yayın yapamazlardı. Neredeyse 60 yıldır yayın yapan bu tv kanallarının Web sayfaları ayda 10 milyon kadar ziyaretçi alırken, MySpace, YouTube ve Facebook ayda 250 milyon ziyaretçi almaktadır. Üstelik 2009 yılında bu sitelerin hiçbiri 6 yaşından fazla değildi. YouTube internet kullanıcılarının %50’si tarafından ziyaret edilmekte, Blogger ise dünyadaki en popüler 7. site olmaktadır. Twitter’in da ayda 67 milyon kullanıcısı mevcut olmakla beraber, Flickr paylaşım ortamında ayda 68 milyon görüntü sunulmakta ve öte yandan Facebook ayda 370 milyon ziyaretçiye ulaşmaktadır (Leadbeater, 2010, 20).

Bu noktada 1989’da ortaya çıkan ve 1994’te modern Web tarayıcıları ile hayatımıza giren internetin, kültürler ve iletişim üzerinde derin ve yıkıcı bir etki yarattığı görülmektedir.

İnternetin yükselişi öncelikle kültürde ve ardından siyaset ve ticarete kendini hissettirecektir. İnternet daha fazla insana kendi içeriğini oluşturma, paylaşma ve yayma imkanı tanımaktadır. Nitekim Facebook ve Twitter gibi paylaşım siteleri, bloglar ve wikiler gibi sanal yapılar bu durumu çoktan başlatmıştır. Bu sürecin ikinci aşaması ise daha fazla kişisellik ve hareket kabiliyeti ile gerçek zamanlı bağlantı sağlamasıdır. Öyle ki geçtiğimiz 10 yıl içinde sosyal iletişim araçları ve sosyal ağlar daha popüler hale gelmiştir. Önümüzdeki 10 yıl içerisinde ise bulut kültürü yükselişe geçecektir. Bu öngörü çok uzak gelebilmekle beraber sadece 10 yıl önceye bakıldığında şimdi çok yaygın olan sosyal paylaşım fikrinin bile ortada olma-

dığı görülmektedir. İşte tüm bunlardan hareketle Leadbeater kitlesel paylaşım, kendini ifade etme isteği, anlık ve sürekli etkileşim ve bağlantı’nın kombinasyonuyla “cloud culture” meydana geldiğini öne sürmektedir (2010, 21).

1.1 Kültür ve Bulut

Bu noktada kültür ve bulut kültürü kavramının bu bağlamda nasıl ilişkilendirilmesi gerektiğinden bahsetmek gerekmektedir. Zira kültür, eski dünyanın yaşam tarzını yok etmiş olan tarihin bir sonucudur, ama ayrı bir alan olarak halen, kısmen tarihsel bir toplumda kısmi kalan algılanabilir zeka ve iletişimden başka bir şey değildir (Debord, 2006,145). Kültür, en geniş ifadesiyle benliğimizi şekillendirmemize, kim olduğumuzu anlatabilmemize, nerede durduğumuza ve hangi nesle ait olduğumuzu bilmemize katkısı olan bir olgudur. Kültür, seçtiğimiz değil kendimizi ona ait bulduğumuz bir şeydir; dünyayı nasıl gördüğümüzü ve nelere önem verip vermediğimizi belirler. Kültürün teknolojiyle oluşmuş şekline ilişkin olarak da bir takım belirlemeler mevcuttur. Örneğin Toplumbilimci Manuel Castells, The Rise of Network Society’yi incelerken, bu konuda yazdığı üç ciltlik kitabında; global değişimi, İnternet’in yükselişini ve Komünizm’in çöküşünü anlatmaktadır. Castells, bütün bu trendi 'Enformasyonizm' olarak tanımlamaktadır ki bu da toplumsal örgütlenmedeki, teknolojiye dayalı değişimden başka bir şey değildir (Castells akt. Grant, 2004, 43).

Teknolojik etkiyle oluşmuş yeni kültürünün özünde, bireylerin ve toplumun işlerini sağlıklı bir biçimde sürdürmelerinde medya ile karşılıklı etkileşim (interaktivite) sağlayabilmesi yatmaktadır. Bu da kendi akılsal modellerimizi yeniden gözden geçirmek ve şekillendirmek için, medyayı etkin biçimde kullanmamız demektir. Bir zamanlar TV'deki borsa haberlerini laflayarak ya da uyuklayarak izleyen insanlar yerine şimdilerde TV'nin karşısında dikkat kesilen ve haberlerin kendi ipotekleri, iş güvenliği ya da emekli ikramiyesi açısından ne anlam taşıdığını düşünmeye koyulan bireyler yer almaktadır (Grant, 2004, 29).

Nitekim yeni iletişim teknolojilerini geleneksel araçlardan ayıran özelliklerden biri iletişim sürecinde karşılıklı etkileşimi sağlamasıdır. Etkileşim yeni iletişim teknolojilerinin temel belirleyicisidir (Kioussis, 2002, 355-383). Zira iletişim sürecine bu amaç için katılmış teknik düzenlemeler yardımıyla alıcının, verici olabilmesi veya kaynağın mesaj üzerindeki kontrolünü artırabilmesi etkileşim olarak tanımlanmaktadır (Geray, 2003, 18). Tarihsel toplumlardaki kültürün içsel gelişmesinin ilkesi olan gelenek ve yenilik arasındaki çatışma, ancak yeniliğin sürekli zaferi sayesinde sürdürülebilir (Debord, 2006, 144).

Kültür toplumlar, bölgeler ve etnik gruplar için giderek daha çok önem arz etmektedir, zira insanlar kendilerini diğerlerinden ayırt etmek ve anlatabilmek için buna gereksinim duymaktadırlar. Bugün artık bir başkasına ortak din veya ortak siyasi görüş nedeniyle değil; ortak kültür paydasıyla bağlanılmaktadır. Özetle, kültürel ilişkiler bulutun geleceğine giderek daha fazla bağımlı hale gelecek görünmektedir.

1.1.1 Bulut Kültürü ve Kültürel İlişkiler

Bulut kültürü tamamen farklı ve özel ilgileri beraberinde getirerek yeni yollarla bunları birbirlerine bağlama gücüne sahiptir.

Modern kültür ilişkilerinin bulut kültüründeki bu baskın hikayesinde fikirler ürün ve dağıtım için ciddi mali yatırımlara ihtiyaç duyan endüstriyel medya çağına doğru Avrupa ve Amerika'dan tüm dünyaya yayılmaktadır. Her ne kadar filmlerde mimariye veya edebiyata ilişkin uluslar arası modern stiller büyük ölçüde Batı stiliyle gösteriliyor olsa da aslında çoğu zaman yabancı içerikler bünyesinde de sunulmaktadırlar. Batılı fikirler pazar ve yüksek kar arayışı içinde daha çok ticaret ve iş ilişkileri üzerinde temellenseler de yinede misyonerler ve sosyal reformcular amaçların medenileştirilmesi üzerine ilişkileri inşa etmektedirler. Filmlerin klasik görünümünde görüldüğü gibi endüstriyel medya çağı Hollywood gibi Batılı küçük üretim merkezleri tarafından yönetilmektedir. Her ne kadar Çin ve Hindistan çok hızlı büyüyen ülkeler olsalar da dünya ticaretinde kültürel ürünler Amerika ve İngiltere'den

yılda 1 trilyon dolar pay elde etmektedir. Birleşik Devletler'de bulunan 185 ülkenin yarısında ise henüz hiç uzun metrajlı film yapılmadığı görülmektedir (Leadbeater, 2010, 41).

Öyle ki 1989'ların başlarında Fransız hükümetinin Kültür Bakanı Jack Lang ülkesindeki film hasılatlarının üçte ikisinin Amerikan filmlerine ait olmasına tepkisini dile getirdiği bir durum değerlendirmesi raporu sunmuştur. Nitekim Fransız sinema tarihinde hükümet kontrollerinin olduğu dönemler vardı ve hattâ Amerikan egemenliğine son vermek amacıyla yabancı filmlerin ithaline kotolar uygulanmaktaydı. Yine de gösterime girecek yabancı film sayısını kısıtlayan bu yaptırımlar Amerikan filmlerinin biletlerinin nasıl olup da daha fazla satıldığını açıklayamaz. Avrupa film endüstrisini kurtarmak için daha ileri adımların atılması gerekmektedir (Turim, 1998, 183).

Bu durum aslında pek çok kritiğinde öncüsü olmaktadır. Nitekim Batılı kültürün taşıyıcısı Batı medyası özel olarak ulusal ve yerel kültürleri ve dilleri etkilemekte ve yerinden etmektedir. Aralarında Walt Disney, Viacom, News Corporation ve Time Warner'ın da buldukları dünyanın en ünlü 10 medya şirketinden yedisi Amerikalıdır. Görülmektedir ki endüstriyel medya çağında Amerika ve Avrupa'nın bazı bölgeleri bu konuda geleneksel olarak baskın ve üstündürler. Deregülasyon ve dijitalleşme yeni kapılar açarken halen daha çok televizyon kanalı ve parçalanmış izleyiciler çoğunluktadır ve daha küçük ulusal yayınlar kendi prodüksiyonları için kaynak bulmada her geçen gün zorlanmaktadırlar. Bunun sonucu olarak da önem kazanan Amerikalı ürünlere olan güven ve talep her geçen gün artmaktadır. Nitekim Avrupa'da birçok televizyon kanalının içeriklerinin %70'den fazlası Amerika'dan gelmektedir (Leadbeater, 2010, 42).

Mowlana'ya göre de ham enformasyon gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere özellikle ABD'ye doğru akmaktadır. Gelişmiş ülkeler ham enformasyonu depolamada, işleme ve kullanmada birbirleriyle kendi aralarında işbirliği yaparlar. Gelişmekte olan ülkeler

kendilerinden giden ham enformasyonu işlenmiş olarak ve para ödeyerek geri alırlar. Gelişmekte olan ülkeler kendi aralarında işbirliği yapmazlar (aktaran Geray, 2003, 59-60). Bu durum esasen sistemin hangi döngü içerisinde ilerlediğini göstermektedir. Bir taraftan diğerine pompalanan enformasyon işlenerek yeniden dolaşıma sunulmaktadır ve bu suretle taraflar belli paylar ölçüsünde kazanımlar elde etmektedirler.

Örneği somutlaştırmak adına UNESCO'nun açıkladığı bir rapora göre (Leadbeater, 2010, 42) 2002 yılında zengin ülkelerin kültür ürün ve hizmet ihracatı 45 milyar dolar iken fakir ülkelerde bu rakam 329 milyon dolar gibi oldukça düşük seviyelerdedir. İnsanlar artan bir biçimde dünyanın en güçlü kültür taşıyıcıları olan zengin dünya markalarının mal ve hizmetlerini satın almaktadırlar. İngiltere 8.5 milyar dolar ile dünyanın en büyük kültür ürün ve hizmet ihracatçısı olurken bu rakamlar Hindistan'da 284 milyon dolar, Güney Afrika'da 56 milyon dolar ve Brezilya'da ise 38 milyon dolar seviyelerindedir. Müzik endüstrisinde de durum oldukça benzerdir. Son on yılın başlarında dünya müzik endüstrisinin dörtte üçünün değeri 31 milyar dolardı ve bu rakamlar Amerika ve Avrupa orijinaliydi. Kalan dörtte birlik kısım ise Afrika'dan sağlanmaktaydı.

Aslında Batının baskın olduğu bu hikayelerde bulut kültürü çok büyük değişim ve farklılığa olanak sağlayan ayrı bir hikaye yaratmaktadır.

1.1.2 Bulut Kültürü Formülasyonu ve Dijital Bulutlar

Bulut kültürü formülasyonuna baktığımızda söz konusu formu oluşturan etkenler ve yarattığı sonuçlardan bahsetmek mümkündür. Leadbeater (2010, 24) bulut kültür formülasyonunu şu şekilde yapılandırır:

Dijital olarak depolanan daha fazla kültürel miras + Daha fazla insana daha fazla erişim imkanı + İnsanların bu oluşuma yaratıcı olarak katkıda bulunmasına yardımcı daha fazla araç + kitle kültüründe hızlı artış = Bulut Kültürü

Görülmektedir ki teknolojik gelişmeyle hız kazanan ve değişim geçiren kitle kültürü bulut kültürüne yön belirlemektedir.

Sanal alemde pek çok formu olan bulutlar kullanılış amaçları ve yarattıkları fayda ekseninde ticari, sosyal veya kamusal olabilirler. Ticari bulutlar, buluttan veri elde eden ve insanların buluta katkıda bulunabilmesi için araçlar ortaya çıkaran bir ticari sağlayıcı tarafından idare edilebilir veya desteklenebilir. Flickr'ın fotoğraf bulutu ticari bulut sektörüne bir örnektir. Google ve Amazon da ticari bulut hizmetleri sunmaktadır. Öte yandan; dünyanın dört bir yanındaki devlet kütüphanelerinde oluşturulan Dijital Dünya Kütüphanesi de kamusal buluta güzel bir örnektir. Wikipedia ise sosyal bir buluttur, esas olarak gönüllü katkılarla ortaya çıkmıştır (Leadbeater, 2010, 31).

1.2 Bilimsel Bulutlar

Bulut kültürünün etki ettiği alanlardan biri de bilimsel çalışmalardır. 20.yy'ın bilimsel yaratıcılıklarının birçoğu laboratuvarlarda gerçekleşmiştir. 21.yy'ın bilimsel yaratıcılıklarının çoğu ise uluslar arası, disiplinler arası işbirliği ekseninde gerçekleşecektir.

Leadbeater'a göre (2010, 49) bilim, 20.yy'da devlet destekli araştırmalar ve ağırlıklı olarak fiziksel bilimler ekseninde yürütülerek ve büyük bilim olarak adlandırılmıştır. 1923-2005 yılları arasında Amerika'da araştırma- geliştirme için ayrılan kaynaklar yıllık 15 milyar dolardan 132 milyar dolar gibi bir rakama yükselmiştir. Bu yüzyılın sonunda OECD ülkelerinde Ar-Ge harcamaları gayri safi yurtiçi hasılanın %2.2'sine denk geliyordu. 2000 yılında ise dünya Ar-Ge harcamaları 729 milyar dolara ulaşmıştı.

20.yy'ın ikinci on yılında ulusal bilimsel sistemlerden uluslar arası ve disiplinler arası ortak araştırmalara geçiş tohumları ekilmeye başlanmıştı. Bu yüzyılda güçlü olmak için yapılacak en önemli şey bilim yapmaktır. Öyle ki uluslar arası işbirliğinin ürünleri daha iyi bilimsel çalışma ve daha çok atıf yapılan bilimsel makalelerle gerçekleşecektir.

Bu noktada sismoloji örnek olarak verilebilir. 1990 yılında bu konuda uluslar arası bilimsel dergilerin %9'u uluslar arası işbirliği ile yazılmıştır. 2000 yılında bu oran %16'dır. 1980-1998 yılları arasında eş yazarlı uluslar arası makaleler %45 artarken, ulusal eş yazarlı makaleler %26 artmıştır. Diğer bilim adamları tarafından atıflı uluslar arası ortak yazarlı makaleler daha yüksek kaliteli olarak atfedilmiştir. İşbirliğini destekleyen ağlar da daha yoğunlaşmıştır. 20.yy'ın son on yılında sismoloji araştırmacılar arasındaki bağlar üç katına çıkmıştır. Bu sadece sismoloji ile sınırlı değildir. Astrofizik gibi büyük sermaye yatırımları gerektiren bilimlerde de uluslar arası işbirliğinde büyük artışlar olmuştur (Leadbeater, 2010, 49-50).

Oluşumun temeli olarak görülen Web, uluslararası işbirliğinde tek itici güç değildir. Ama öyle ki ortak çalışmaları ve işbirliğini daha olnaklı hale getirmektedir. Böylelikle tüm araştırmalar işbirliğine ve ağa bağımlı hale gelmektedir. Bugünlerde ise kişisel organizasyon ağları küreselleşen dünyada bilimin en önemli özelliklerinden olmaktadır.

Leadbeater'a göre bilimsel bulutları anlamının bir yolu da insanların nerede çalıştıklarına ve kaynakları nasıl paylaştıklarına bakmaktır. Bilim adamları farklı yollarla yeni kaynaklar bulmak için değişik yöntemlere başvurumaktadırlar. Bazıları altyapı oluşturmak için çeşitli hükümetlerin kaynak sağlayan bilimsel projeleri etrafında bulutlar oluşturmaktadırlar. Büyük Hadron çarpıştırıcı CERN buna örnek olarak verilebilir. Bu, farklı bölgelerden bilim adamlarını bir araya getiren bir projedir. Binlerce bilim adamını buluşturan uluslar arası kutup yılı benzer başka bir örnektir. İngiltere ve Amerika'da küçük merkez takımlarca incelenen İnsan Genomu gibi projeler binlerce katılımcı ve katkı sağlayıcıyı da kendine çekmiştir. Sismoloji ve Küresel Bioçeşitlilik alanları tarafından yapılan çalışmalar gibi daha çok güvenli bilgi paylaşımı ve daha az merkezi organizasyon varken, temel bilgileri hala tam olarak oturmamış nanobilim ve sentetik biyoloji gibi gelişmekte olan alanlarda çok farklı disiplinler ve esnek çalışma bağlarının zayıflığı söz konusudur (2010, 51).

Bilimsel bulutları düşünmenin başka bir yolu da farklı sorunlara odaklanan insanları düşünmektir. Sel veya su kirliliği gibi akutlaşmış ve yerleşmiş sorunlar söz konusudur. Bu noktada SARS ve H1N1 gibi akutlaşmış küresel sorunlardan da bahsedebilir. Boston Çocuk Hastanesi dünyada nerede hangi hastalıkların yayıldığını gösteren gerçek zamanlı bir harita rapor etmiştir. Özellikle SARS için bakıldığında uluslararası işbirlikleri ulusal çabaları geride bırakmıştır. Örneğin Çin çözüm bulmak istemiştir. Küresel ısınma ya da kötü yerel yaşam koşulları kurumsallaşmış işbirliği, düzenli yapılanma ve sabır gerektirmektedir. Wagner'ın da vurguladığı gibi bilim adamları ve kanun yapıcılar için asıl mücadele işbirliği çalışmalarını yaygınlaştırmak olmalıdır (Leadbeater 2010, 52).

1.3 Açık Kaynak Diplomasisi

Teknolojinin ve küreselleşmenin boyut değişimine yol açtığı kavramlardan bir başkası da açık kaynak diplomasisidir. Bunu bulut kültürü kavramının uluslararası ilişkiler ve özellikle politikada şekillenmesi olarak yorumlamak mümkündür. Zira daha geniş bir kitleye en kısa sürede ve etkin mesaj gönderimi suretiyle kurulan iletişim geride bıraktığımız yüzyılda önem kazanmış ve içinde bulunduğumuz yüzyıl içinse oldukça etkin olacağı tahmin edilen bir iletişim yöntemi olmaktadır. Küresel stratejilerde açık kaynak diplomasisi teknolojinin destekleyici gücüyle kendine yer bulmaktadır. Özellikle daha az istikrarlı ve daha karmaşık hükümetler için kamu diplomasisi fikri uluslar arası çevre ile birlikte 1990'larda değer kazanmıştır. Hükümetlerin bölgeler, şehirler, STK'lar, şirketler, radikal politik gruplar olarak uluslar arası aktörlerle çoklu etkileşimleri olmuştur. Yaygın tepkiler kamu diplomasisi için önemli yatırımdır. Örneğin kamu diplomasisinde uluslar arası çevre ve ulusal çıkarların yönetiminde doğrudan yabancı halkların ilgisini çekmek için kalpler ve zihinlerin kazanılması için mücadele verilir. Örneğin özel radyo ve televizyonlar aracılığıyla eğitim ve kültürel girişimler gerçekleştirilir. Ama kamu diplomasisinde geçmişle süreklilik önemlidir. Devletin amaç ve değerleri için askeri eylem ve

ekonomik sabit güç yaptırımı yerine yumuşak güç yoluyla ikna etmek yaptırım gücü haline gelmiştir. Öyle ki uluslar arası ürünlere ulusların lisansı olarak kamu diplomasisinin yumuşak güçle marka oluşturması uygulama sağlamaktadır (Leadbeater, 2010, 53-54).

Kamu diplomasisi bu yönüyle birlikteliklerin geliştirilmiş formudur (Wang 2007:26-27). Teknolojinin destekleyici gücü üzerinde faaliyetleri daha etkin olmaktadır. Nitekim çok sayıda hedef kitleye kısa zamanda erişim, kimlik ve imaj transferi gibi konularda teknik desteklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sayede küresel kitle medyası gelir eşitsizliği, yaşam standartları, adalet ve özgürlük uygulamalarındaki yetersizlikler, ulusların hatalı temsili gibi bir çok önemli noktaya ışık tutmaktadır (Hiebert, 2005, 318).

Grassroot faaliyetler için oluşturulan platformlarda, çok uluslu topluluklar ve kültürel ilişkiler için hayati önem taşımaktadır. Greenpeace, Uluslararası Af Örgütü, Oxfam gibi eski medyanın oluşturduğu uluslararası sivil toplum kuruluşları daha çok destekleyici bulmak, daha rağbet edilen kampanyalar yaratmak, daha çok para katkısı sağlamak ve gelişmekte olan ülkelerdeki insanlara yardım için daha sağlıklı ve birebir ilişkiler kurmak için bu gelişmiş yöntemleri kullanmaktadırlar. Mappa Mundi danışmanlarından yönetici Ali Fisher açık kaynak iletişiminin güç eksenli hiyerarşi olmaksızın daha ortak çıkar ve ortak paydalarda buluşan topluluklar inşa ettiğinin altını çizmektedir (Leadbeater, 2010, 56).

Açık iletişim daha işbirlikçi ve gelişimin paylaştığı bir döngü oluşturmaktadır. Google da dahil Web ve bilgisayar sistemlerinin çoğu açık iletişim yazılımlarındandır.

1.4 Hükümetlerin Gücü ve Bulut Kültüründe Sansür

Bulut kültürünün yarattığı değişimlerden bir diğeri de hükümetlerin gücü kullanma yönünü belirlemesidir. Nitekim teknolojik determinizm perspektifinden dünyaya bakıldığında iletişim teknolojilerindeki her yenilik bize daha demokratik bir dünya sunmaktadır. Bilgisayar, inter-

net, Web ve Wireless dijital iletişim ile 21.yy'da kamunun katılımına şahit olmaktayız. Zamanla propaganda, zihin kontrolü, hegemonya gibi yöntemlerde yerini katılıma bırakmaktadır. 2004 yılının mart ayında Madrid'in bombalanmasında patlatıcı olarak kullanılan mobil telefonlar ardından gelen seçimlerde demokrasi adına önemli belirleyici etkenlerden de biri olmuştur. Dünyanın birçok yerinde politik değişimler için gerçekleştirilen kitlesel hareketlerde de Internet teknolojisi çok önemli olmaktadır. Devlet veya hükümetin bu hareketleri izlemesi ve kontrol altına alması kolay olmaktadır (Hiebert, 2005, 1-4).

Cyberspace (siber alem) sivil toplum örgütlerinin otoriter toplumlarda örgütlenebileceği yeni bir alan sağlamaktadır. Binlerce insana ulaşabilen bu üretimler maliyetleri önemli ölçüde aşağı çeker ve bulut hesaplamalarının yanında gelişine ilişkin işaret taşır. Ortaklık sağlayan yeni araçlar sivil toplum kuruluşları ve kampanyalar için yardımcı nitelik taşır. Siber mekan da ki olabildiğince hızlı gelişme, açığı kapatma noktasında otoriter hükümetleri uzman ve sofistike kılmaktadır. Otoriter hükümetlerin her zaman çok değerli olacağı fikri o kadar yaygındır ki hızla gelişen Web'in onun üstesinden geleceği fikri bu sebeple yanlış bulunur (Leadbeater, 2010, 61-62).

Örneğin Taylandlı yetkililer ProtectTheKing.net adlı sitede toplanan kraliyet ailesi hakkında eleştiriler bulunan Web sitesi adresini ortaya çıkarmak için yoğun uğraşta bulunmuşlardır. Suudi hükümeti de ülkenin eleştirilerinin bulunduğu Youtube için benzer bir yaklaşım benimsemiştir. Gürcistan'da yetkililer hükümeti tahliyeye zorlayan, eleştirileri olan ve inkar eden bloglara karşı seferber olmuşlardır. En eleştirel blogcular da siber alanda kendilerine yurt bulamadıklarından mülteciye dönmüşlerdir. Çin'de 50 Cent adlı partinin 50000'den fazla üyesi herhangi bir ücret ödemediği Web de devletle alakalı eleştirel ya da destekleyici bir yorum da bulunmuştur. Çin'de Google'ın tartışılan onayı ile filtrelenen ara-malar, hükümetin sansürüyle bulutta ortak gücün karmaşıklığına işaret eder. Çin'le Google'ın problemleri tarihi Çinli insan hakları ey-

lemcilerinin gmail hesaplarının hacklenmesine dayanır. Nijerya hükümeti Web aktivitelerini izlemek ve online olarak hükümeti desteklemek amacıyla blokçuların gücünü bir araya getirmiştir. Rus rejimi de güçleri birleştirmek amacıyla Web kullanımında oldukça iyi idi, Oxford Üniversitesinde Reuters Enstitüsü tarafından sunulan bir raporda otoriter düşünme ve devlet politikalarını meşrulaştırmak adına ağ kullanımının temel olduğunu ileri sürer. Yakın zamanlardaki Başkan Putin'e bağlı bir beyin takımı da genç profesyonellerin bir toplanma noktası olması açısından sosyal bir ağ sitesi oluşturma fikrini ortaya atmışlardır (Leadbeater, 2010, 62-63).

Leadbeater (2010, 63-64) ülkelerde teknolojinin kullanımına ilişkin de somut veriler sunmaktadır. Bunlardan biri de İran'a ilişkindir. Örneğin 7-26 Haziran tarihlerinde İran seçimleri hakkında 2.024,166 tweets elde edilmiştir. İran'daki birkaç gün içindeki bu rakam Web gücünün kanıtı olmuştur. Bir çalışmada Mike Edwards hakkında sosyal ağ araştırmacıları tarafından oluşturulmuş 79000 tweets başka bir özgün örneği oluşturmaktaydı. Böylelikle twitter bir ülkede alenen olmayan gösteriler düzenlemek için kullanılan bir araç olmuştur. Sysomos'a göre İran'da mayıs 2009'da 8654 olan twitter hesap sayısı, haziran 2009'da 19235'e yükselmiştir. 19235 yüksek bir rakam gibi görülebilir ama İran nüfusunun 0.027'sine eşdeğerdir (2006 nüfus 70.049,262 idi).

Sadece otoriter rejimler değil batılı hükümetlerde teknoloji, zaman zaman sansüre destek, yasadışı dosya paylaşımını durdurmak veya güvenlik nedeniyle e-posta trafiğini izlemek gibi gerekçelerle izlenmektedir. Ayrıca internet, olağan kullanıcıların yaptıkları her işlemin izlenebilmesi nedeniyle mükemmel bir denetim aracı olarak işlev görebilirken iz bırakmadan sistemde yol alan, hatta sistemi kendi denetimine alabilen hackerlar için ise tam bir özgürlük coğrafyası haline gelebilmektedir (Atabek, 2001, 139).

Başka bir açıdan bakıldığında telif hakları adına Google önemli bir sorun teşkil etmektedir. Google'ın amacı dünya çapındaki milyon-

larca kitabı elektronik ortama aktarmak ve kullanıcılarına büyük kolaylık sağlamaktır. Nitekim yapılan araştırmalara göre 10 milyon civarında kitap e-book haline getirilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken esas nokta Google'ın bu kitapları hangi koşullarla okuyuculara açacağı ve yazarlar ile yayinevlerini nasıl mağdur etmeyeceğidir. Kitapların çoğu halen telif hakkıyla korunmaktadır. Bu kitaplara elektronik ulaşım paralı olmak durumundadır. Dolayısıyla bu kitaplarının telif hakkı ödemelerinin kime veya nereye yapılacağı konusunda birtakım sıkıntılar mevcuttur.

2. Bulut Kültürünün Geleceği Üzerine

Web sadece kültürümüzü değil aynı zamanda iş ve politikaya ilişkin değişkenleri de çok hızlı bir şekilde değiştirmektedir. Biz kendimizi nasıl ifade ediyorsak, iletişim kuruyorsak, paylaşımlarda bulunuyorsak bizim için önemli olan şeylerin değişimde öyle olmaktadır. Web 2.0 ve sosyal medya ile beraber kültür ve medya da on yıl içinde baskın bir karaktere doğru ilerlemektedir. Bu on yıllık süre zarfı bulut kültürünün yükselişini beraberinde getirmiş ve kültür daha fazla derinlik ve işbirliğine bağımlı hale gelmiştir. Bu da başkalarıyla kültür doğrultusunda nasıl ilişkilendirileceğimizin esaslı değişimi olacaktır (Leadbeater, 2010, 77).

Özellikle bütünsel pazarlama iletişimi ve bunun kapsamında Pr çalışmaları için birer iletişim aracı ve ortamı olarak kullanılmaya başlanan bloglar ya da diğer kullanımı ile Web Günlükleri "teknik bilgi gerektirmeden kendi istedikleri şeyleri, kendi istedikleri şekilde yazan insanların oluşturdukları özel websiteleri olarak tanımlanmakta ve bunların da görseller ile daha fazla içerik sağlananları vlog olarak adlandırılmaktadır (İnan, 2009, 182). Hiç şüphe yok ki bu geniş bireysel tasarımlı ortak alanlar, Leadbetter'in bulut kültürü kavramı içerisinde en gözle görünür alan olma özelliklerini de korumaktadırlar.

Leadbeater'ın dikkat çektiği noktalardan biri (2010, 77-78) de 20. yy içerisinde kültürel deneyimlerin temel olarak izleme, dinleme ve okuma odaklı olarak sağlandıklarıdır. Baskın

kitle kültürünün bir ürünü olarak televizyon oldukça yoğundur. İnsanlar evlerinde dinlenme hallerindeyken bile televizyon onlar için bir şeyleri teşvik etme vazifesini görür. Sonuç olarak genel itibariyle muhteşemdir ama tuhaf bir biçimde de içi boş, kof bir kültürü temsil eder. Bu eğlenceli izleme yaratan kitle kültürüne karşı alternatif daha değişim ve ilham yaratan, meydan okuyan, entelektüel yüksek kültürün eğitiminden bahsedilebilir. Ama şimdilerde kitle kültürünün daha katılımlı, daha fazla işbirliği oluşturan araştırma, uygulama, paylaşma ve değişim yaratan yeni bir alternatifi ortaya çıkmaktadır. Bu bireylerce de teşvik bulunmaktadır çünkü insanlar artık daha aktif katılımlıdır ve kültürlerin sadece alıcısı değil aynı zamanda yapıcısı olmaktadır.

Olumlu görüşlere göre artık daha açık, iletişimsel, çeşitli ve çoğulcu kültürel deneyim ve değişimlerin küresel platformu söz konusudur. Bu olumlu görüş kültürel deneyimlerin bir mantar gibi farklı biçim ve boyutlarda yayılımını yeni bulutlar olarak görür. Bulutlar daha çok asit yağmuru üreten ve şiddetli fırtınalar yaratan kültürel değerler olarak görünürler. Endişeli başka görüşlerde de daha çok kültürel kaos ve sosyal bozulma yaratan filmler, müzikler, yazılar, fotoğraflar aşırılık, gürültü ve müdahale oluşturmaktadır. Bu gün geçtikçe daha da artmaktadır (Leadbeater, 2010, 78).

Bulut kültüründe Web küresel kültürel ilişkiler olarak insanları birbirine bağlama, diyalog kurma ve işbirliği sağlama adına yeni formları çoktan yaratmıştı. Dünya popülasyonunun % 80'nini temsil eden 1981-2007 yılları arası 90'dan fazla ülkeyi kapsayan temsili örnekleme yöntemli anket bunun 5 dalgasını yansıtmaktadır. Pippa Norris ve Ronald Inglehart iletişimin açık ve kozmopolit bir form olduğuna ilişkin bulgulara çoktan rastlamışlardı. Haberler ve iletişimle daha çok meşgul insanlar Batı tarzlı bireyselleşmeye daha çok inanıyorlardı, daha liberal olmuşlardı, daha cinsiyet ve etik değerlere karşı daha açık görüşlüydüler, toplumdaki bozulmalar ve kayırmacılıklara karşı daha eleştirel bakabiliyorlardı. Modern medya ile olan bu denli meşguliyet daha yüksek dereceli politiksel meşguliyeti beraberinde

getirdi. İnternet kullanıcıları diğer gruplara göre daha kozmopolitler ve değer ve inançlara karşı daha açıktılar. Dünyanın her yerindeki Web'i önde benimseyenler ya da rehberler kişisel deneyimlerini, işbirliklerini, müzakerelelerini paylaşmayı amaçlamaktadırlar. Kültürel kültürel politikalar, açık bulut kültürünün desteklenip gelişmesinde hayati rol oynamaktadır ancak bunların da çerçevelerinin yeniden çizilmesine ihtiyaç bulunmaktadır (Leadbeater, 2010, 79).

Uluslararası kültürel ilişkiler politikaları, serbest ticaret ve korumacılık ekseninde yeniden çizilmektedir. Bu açık ve serbest ticareti destekleyen fikirler ve kültürel stres ekonomik ve sosyal gelişime yardımcı olan bağdan daha büyüktür. Açık baskı vatandaşlarla demokratik müzakereyi sağlama için oldukça demokratiktir. Küresel sosyal hareketler dünyanın zengin ve fakir farklı bölgelerinde kampanya yapabilmeye olanak tanımaktadır. Tüm bu sebepler uluslar arası gelişim adına geri kalmış ya da gelişmekte olan ülkelerin gelişimi adına anahtar rol üstlenmektedir, iletişim ve küresel kültürel malların ve hizmetlerin ticaretiyle alakalı bariyerleri kaldırmaktadır, dijital teknolojiler adına yatırımları teşvik etmektedir, internete erişim ve Web kullanım kapasitesini yükseltmektedir. Bu görüşe karşıt olarak kültürel diyaloglar ve radikallik beraberinde gelmektedir. Onların argümanlarına göre kültürdeki serbest ticaret baskın Batılı şirketlere karşı bir mükafat olmaktadır. Özellikle Amerikan eğlence dünyası bu sürecin içini doldurmaktadır, geleneksel değerlere karşı Batılı değerlerin ve alışkanlıkların benimsenmesi ve özümsemesini teşvik etmektedir ve yerel kültür ve özel kimliklerin duyularına zarar vermektedir. Kültürel küreselleşmenin kritikleri yerel dilleri İngilizcenin yayılmasının tehdidine karşı destekleyen ve uluslar arası yarışmalarla yerel üreticilerin korunmasını sağlayan ölçümleri tartışmaktadır. Sonuç olarak, örneğin Sarkozy'nin davranışı Fransız kültürünün dijital ulusal kültürlerle karşı koruma hareketidir (Leadbeater, 2010, 79-80).

Her iki yaklaşımda global kültürü, kültürel mallar ve hizmetlerin bir yerden başka yere ya-

yılıminin ticareti olarak görmektedir. Web'in yayılımı her ne kadar kişisel deneyim ve işbirliği adına farklı platformlar oluştursa da Web yeni yollarla insanlara içerik dağıtımını sağlamaktadır (Leadbeater, 2010, 80). Değişim için bir pazaryeri değildir, ama insanların paylaşım sağladıkları ve işbirliği ve diyalog içinde buldukları bir alandır. Bizim amacımız ticaretin sınırlarını çizmek, derecelerini belirlemek değil daha büyük işbirliklerine ve bağlara imkan tanıma adına genişlemeler sağlamaktır. Bu açık kaynak aktivitesi için en iyi metafor gelişimcilerin toplulukları tarafından desteklenen değerlerin paylaşımı için katkıyı maksimize edici projelerdir. Kültürel ilişkilerde açık kaynak insanları izlemek ya da üreticilerin ürettiği içeriği almak yerine neye, nasıl, kimin katkı sağlayacağına odaklanmaktır. Amaç ticarete balans ayarı yapmak değildir ama katılımı ve yeni kültürel diyaloglardaki fırsatları dengelemektir.

Kültürel ilişkilerdeki buna benzer açık kaynak iletişimi, paylaşılmış ilgiler ve fikirler etrafında işbirliği toplulukları inşa etmektir zira farklı lider tipleri ve organizasyonlara ihtiyaç gerekmektedir. Her yerde katılımı bulunan alanlarda uluslar arası kültürel ilişkilerin başı bağ, işbirliği farklı yetenek ve kaynakları gerektirmektedir. Açık liderlik, ilginç meydan okuma yeteneği, işbirliğine olanak sağlayan noktalar yaratmak, fikirler ve araçların paylaşımını yaratmak gibi yetenekleri gerektirmektedir. Yaygın Web'in kültürel ilişkileri ve yoğun katılım, başkalarıyla beraber düşünmek, çalışmak ve yaratmak demektir (Leadbeater, 2010,81).

Değerlendirme

Küreselleşen dünyada yaşanan değişimlerde teknolojinin pompalayıcı etkisi kültürel, ekonomik ve sosyal yaşamda birtakım değişiklikler yaratmaktadır. Bilgiye erişimin internet teknolojileri sayesinde eskiye nazaran çok daha kolay olduğu çağımızda uzmanlaşma ve sofistike bilgi günden güne önem kazanmakta ve bilgiye hükmedenler bir adım öne çıkmaktadır. Dünyanın bir ucundan diğer ucuna erişimin bir tuşla anında mümkün olduğu çağımızda sosyal ağlar da bireylerin ve toplumsal yaşamın şekil-

lenmesine neden olmakta aktif katılım ve çoğulculuk temsili demokrasiden katılımcı demokrasiye geçişin zeminini hazırlamaktadır. Yönetilenler teknolojik ağlar sayesinde yönetenleri rahatlıkla gözlemleyerek sorgulayabilmekte yeri geldiğinde yerel, ulusal ve küresel politikalara karşı mukavemet oluşturabilmektedirler. Teknik araçların sayısı ve niteliğindeki artış kitle kültürünü yaygınlaştırarak daha hızlı ve etkin erişim sağlamaktadır. Bu sayede kamu diplomasisi kavramı boyut değiştirerek günümüzün etkin yönetim stratejilerinden biri olmaktadır. Şeffaflık ve açık iletişim küresel göstergelerden biri olarak teknolojik gelişime yön vermektedir. Dijital çağ olarak adlandırılan 21.yy'ın geçmişten geleceğe seyrinde teknolojik sürecin etkisi sosyo ekonomik ve politik alanın yaratılmasında destekleyici bir güç yaratmaktadır. Bu itici güç kültürün yeniden şekillenmesinde, bilimsel çalışmaların profesyonelleşmesinde, çoklu etkileşimin artmasında ve eleştirel sorgulamalarla şeffaflığın artmasında, yönetenlerin ve kurumların kontrolünde ve çok çeşitli karakteristik özelliklere sahip heterojen kitlelerin ikna edilmesinde kendine yer bulmaktadır. Bu çalışma bu değişimle beraber gelen ve bulut kültürü olarak tanımlanan bir kavramın yerelden ulusala ve hatta uluslar arası platformlara sessiz sedasız ama bir o kadarda etkili girişinin anlaşılmasını göstermek amacıyla tasarlanmıştır. Somut göstergelerin zamanla soyut tanımlamalar oluşturması geleceğin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamı adına yeni tanımlamalara kucak açacağını da gözler önüne sermektedir.

Kaynakça

- Atabek, Ü. (2001). İletişim ve Teknoloji, Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Debord, G. (2006). Gösteri Toplumu, çev. A.Ekmekçi-O.Taşkent, 2.basım, Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Geray, H. (2003). İletişim ve Teknoloji Uluslar arası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları, Ütopya Yayınları: Ankara.
- Grant, J. (2004). Post- İmaj Devri Pazarlamada İmaj Çağından Akıl Çağına Geçiş, çev.D.Tayanç, Mediacat Yayınları: İstanbul.
- Hiebert, R. E. (2005). "Commentary: Challenges for Arab and American Public Relations and Public Diplomacy in a Global Age", Public Relations Review, 31(3), 317-322.
- Hiebert, R. E. (2005). "Commentary: New Technologies, Public Relations, and Democracy", Public Relations Review, 31(1), 1-9.
- İnan, E. (2009). Medya Yönetimi, Referans Yayınları: İstanbul
- Kiousis, S. (2002). "Interactivity: A Concept Explication", New Media & Society, 4 (33), 355-383
- Leadbetter, C. (2010). Cloud Culture, Counterpoint Pamphlet- 8 Şubat, İngiltere
- Turim, M. (1998). Özgüllük ve Kültür, Kültür Küreselleşme ve Dünya Sistemi, (der.Anthony D. King), çev. Ü.Yolsal-G.Seçkin, Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara, 181-187.
- Wang, J. (2007). "Telling the American Story to the World: The Purpose of U.S Public Diplomacy in Historical Perspective", Public Relations Review, 33(1), 21-30.
- Wolff, J. (1998). Küresel ve Özgül: Çatışan Kültür Kuramlarının Uzlaştırılması, Kültür Küreselleşme ve Dünya Sistemi, (der.Anthony D. King), çev. Ü.Yolsal-G.Seçkin, Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara, 203-217.